

Asia: VM129:00/2017

Yhteisen tietopohjan hyödyntämisen tietoarkkitehtuuri nykytila 2021

Lausunnonantajan lausunto

Palaute koskien dokumenttia Yhteisen tietopohjan hyödyntämisen tietoarkkitehtuuri

Kiitos mahdollisuudesta lausua asiakokonaisuudesta, jossa pureudutaan yhteisen tietopohjan hyödyntämisen tietoarkkitehtuuriin. TEM pitää hyvänä, että tietopohjaa käsitellään dokumentissa useista eri näkökulmista tiedolla johtamisesta, palvelujen järjestämiseen, tuottamiseen ja hyvään asiakaslähtöiseen asiakaspalveluun saakka. Tietoarkkitehtuuri on keskeinen myös digitalisaation, automaation, robotiikan sekä tekoälyn hyödyntämisen näkökulmasta.

Lausuttavan dokumentin ajankohtaisuutta ja luettavuutta tosin heikentää sen kytkeytyminen rauenneeseen maakuntauudistukseen, vaikka tietopohjaa koskevia huomioita ja havaintoja voidaankin pitää rakeneriippumattomina.

Yksityiskohtaiset havainnot:

Toivotaan, että dokumentissa olevaan kappaleeseen ”3. Termit ja määritelmät” koostetaan/kerätään keskitetysti dokumentissa esitetyt käsitteet ja niiden tarkemmat määrittelyt. Nyt käsitteitä ja määrittelyksiä on esitetty mm. kuvan ja taulukkojen yhteydessä.

Käsitteitä on esitetty seuraavasti:

- Kuva 1: Asiakkuus -käsite
- Taulukko 1. sisältö
- Taulukko 3. sisältö
- Taulukko 4. sisältö

Seuraaviin käsitteisiin toivotaan selvennystä ja täsmennystä, mitä listatuilla käsitteillä tässä asiayhteydessä tarkoitetaan. Vastaavasti nämä käsitteet ja niiden määrittelyt voisi lisätä dokumentin kappaleeseen ”3. Termit ja määritelmät”.

Lista käsitteistä, joihin toivotaan täsmennystä ja tarkempia määritelmiä:

- Asiakas –määritelmä (yritysrooli ei näkyvässä)
- Arkkitehtuuriperiaate
- Johtamisfunktiot
- Tiedonhallintayksikkö
- palveluajattelu vs. palvelulähtöisyys
- palveluntuotantorakenne
- Yksilöllinen tunnistellinen tieto
- Toimintatieto
- Tapahtumatieto
- Palvelutieto
- Käytettävyystiето
- Vaikuttavuustiето
- Tietomalli
- Rajapinta
- Tietotuotanto
- Horisontaalinen tiedonhallinta (vrt. tiedonhallinta yleisesti)
- Vertikaalinen tiedonhallinta (vrt. tiedonhallinta yleisesti)
- Päätiетoryhmä
- Tiетoryhmä
- Ryhmä
- Looginen rekisteri
- Fyysinen rekisteri
- Toimintaverkosto
- Tietoresurssi
- Toimintaympäristö
- Integraatio
- Kohdealue
- Toiminnan kohdealue

- Käsitteellinen taso
- Entiteettitaso
- Tietovaranto
- Ekosysteemi
- Tietoekosysteemi
- Verkosto
- Asiakslähtöisyys
- Palvelumuoto
- Ihmiskeskeinen tiedonhallinta
- Ydinkäsite
- Tiedon verkosto-ohjaus
- Tarvelähtöisyys
- Alusta
- Loogiset tietovarannot
- Tietovirrat
- Eri yhteentoimivuudet (semanttinen, rakenteellinen, syntaktinen, tekninen)
- Yksilökohtainen tieto

(Huom: myös dokumentin tekstiosuudessa on auki purettu käsitteiden määrittämiä ja myös ne olisi hyvä lisätä dokumentin kappaleeseen ”3. Termit ja määritelmät”.)

Kappaleessa 1.6 Loogisen yhteisen tietopohjan tarve

Kappaleessa ”1.6. Loogisen yhteisen tietopohjan tarve” puhutaan ihmislähtöisyydestä ja elämäntapahtumista. Mikä on tämän työn ja AuroraAI tekoäly-hankkeen välinen suhde? Onko edellä mainituilla asioilla keskinäinen riippuvuus? Jos ja kun on, miten tämä riippuvuus tullaan ottamaan jatkossa huomioon? (AuroraAI tekoäly –hankkeessa olennainen osa on ihmislähtöisyys ja elämäntapahtuma-ajattelu.)

Kappale 2. Nykytila 2021

Kappaleessa ”2. Nykytila 2021” todetaan, että ”Yhteisen tietopohjan hyödyntämisen tietoarkkitehtuuria muodostettaessa joudutaan soveltamaan kokonaisarkkitehtuuria useamman toimijan näkökulmasta, jolloin tietoarkkitehtuuria ei voida määrittää yksityiskohtaisesti vaan yleisellä

tasolla.” Onko tässä vaarana se, että tietoarkkitehtuuri jää liian ylätasolle ilman tarkempaa konkreettisuutta? Toimijat, jotka jatkossa tulevat hyödyntämään dokumenttia ja siinä kuvattuja asioita tarvitsevat konkretiaa, jotta saavat asioita tehokkaammin ja paremmin edistettyä. Liian ylätasolla olevat asiat konkretisoituvat siellä ”ruohonjuuri tasolla”, kun ollaan lähellä varsinaista operatiivista tekemistä.

Kuviin 13 ja 14 täydennettäväksi:

Maakunnallisten kasvupalvelujen (työvoima- ja yrityspalvelujen) tiedolla johtamisen hanke:

Hankkeen tavoitteena on tuottaa ministeriöiden ja virastojen, alueiden/ maakuntien, ELY-keskusten, TE-toimistojen ja palveluntuottajien käyttöön maakunnallisten kasvupalvelujen (työvoima- ja yrityspalvelujen) tiedolla johtamisen kokonaisuus sisältäen tietovaraston ja BI-raportointiratkaisun, joka mahdollistaa

- palveluista saadaan johtamisen, ohjauksen ja seurannan tueksi tietoa toiminnasta, taloudesta, vaikuttavuudesta, tehokkuudesta ja laadusta
- tuotettava tieto on ajantasaista, luotettavaa ja vertailukelpoista
- kehittyneen data-analytiikan, automatiikan ja tekoälyn hyödyntämisen

Kappale 2.3.1 Käsitteistö

Kappaleessa ”2.3.1 Käsitteistö” puhutaan ylätason käsitteistöstä ja siitä, että sen tulisi perustua yhteiseen sanastoon. Tarkoitetaanko sillä mm. yhteentoimivuusalustalla olevaa sanastoa? (Julkishallinnossa tällä hetkellä on useita eri sanastoja eri paikoissa, kuten esim. Finto, YSA, YSO, JHS sanasto jne.). Tässä yhteydessä olisi hyvä tuoda esiin, että lähtökohtaisesti ei luoda uusia sanastoja vaan täydennetään ja käytetään olemassa olevia yhteisiä sanastoja.

Kuva 19 ja taulukko 3: YTI-käsitteellä viitataan päättyneeseen YTI-hankkeeseen, joten voisiko sen käsitteen poistaa kuvasta ja taulukosta? Jatkossa olisi hyvä puhua yhteentoimivuusalustasta ja –menetelmästä? (Muita aiheeseen liittyviä käsitteitä mm. y-työkalu, yhteentoimivuustyökaluista, YTI-menetelmä tms.? Nämä edellä mainitut käsitteet olisi muutenkin hyvä selkeyttää nyt, kun niitä käytetään eri asiayhteyksissä ristiin.)

YTI-menetelmästä puhutaan vielä toimenpide-ehdotukset –dokumentissa, metatiedon-hallinta –otsikon alla. YTI-viittaus samassa dokumentissa yhteentoimivuus –otsikon alla.

Kuva 23. Tietoryhmät ja niiden tietolajit

Onko kuvan sisältämän tietoryhmittelyn käyttö esimerkki vai onko sisältö jo kiinnitetty? Miten dokumentissa olevaa ryhmittelyä on tarkoitus hyödyntää vai onko se pelkkä ehdotus/esimerkki?

Ympäristö- ja infrastruktuuritieto –pää tietoryhmä

Liikenne-tietoryhmä: Tietolajeina nyt liikennetieto, rautatiet, tieverkko, vesiliikenne. Pitäisikö tässä huomioida myös ilmailu? Sisältääkö liikennetieto myös tiedot liikennöinnistä?

Mihin pää tietoryhmään/tietoryhmään kuuluu liikennöintiin liittyvät liikennevälineet, jotka kattavat eri liikennemuodot: ilmailu, vesiliikenne, raideliikenne ja tieliikenne?

Mihin pää tietoryhmään/tietoryhmään kuuluu, esim. eri lupa, kelpoisuus ja eri kortti/lupakirja/pätevyyskirja tiedot? Nyt kuitenkin pätevyystieto on huomioitu koulutustietopää tietoryhmässä. Jos myös ajattelee eri tutkintotietoja niin pitäisikö tutkintotiedot olla ja näkyä koulutustiedoissa? Entäpä koetiedot (kokeiden kysymystiedot ja vastaustiedot ovat eri tietokokonaisuuksia, vaikka ne liittyvätkin toisiinsa)?

Voiko asiakkaalla olla eri rooleja eri tilanteissa? Missä tämä roolitieto nyt näkyy? Asiakas viittaa vahvasti henkilöön, yritys asiakkaana on käsitelty eri tavoin.

Sisältääkö toimialatieto-tietoryhmässä oleva kohta ”yritys- ja elinkeinotiedot” yrityksiin/yhteisöihin liittyvät perustiedot, esim. Y-tunnus, yhteystiedot jne.? Olisiko selkeämpää laittaa yritys asiakastietopää tietoryhmään ja tehdä jako ”henkilö” ja ”yritys”? Tosin yritys voi toimia myös jossakin muussa kuin ns. ”asiakas”-roolissa.

Rakennettu ympäristötieto -tietoryhmä ja tieto- ja sähköverkot, sisältääkö edellä mainittu kohta viestintäverkot? Olisiko selkeämpää erottaa tieto- ja viestintäverkot omaksi kohdaksi ja sähköverkko omaksi kohdaksi?

Missä kohtaa huomioidaan olosuhdetiedot, jotka sisältävät mm. säähavaintoihin, meri-havaintoihin, ilmanlaatu havaintoihin, ennusteisiin, tiesäähän sekä ympäristötietoihin (sis. mm. melutiedot) liittyviä tietokokonaisuuksia/tietoja?

Pitäisikö jossakin kohtaa huomioida myös rike- ja rikostiedot, esim. kohdassa tilanne- ja hyvinvointitiedot? Edellä mainituilla tiedoilla voi olla vaikutuksia, esim. eri lupien myöntämisiin tai peruttamiseen tms.?

Tietolajit: miten ne tullaan määrittelemään, esim. työtieto, työttömyysmäärä jne.? Mistä ne muodostuvat?

Miten tämä sopii yhteen Yhteentoimivuusalustalla olevaan tietomalliin?

Muita huomioita:

Nyt useassa kohtaa toistetaan tarkastelunäkökulmat. Onko se välttämätöntä?

Raportista on tarpeen tarkistaa maakunta uudistuksen raukeamisen vaikutukset.

Palaute koskien dokumenttia Sidosarkkitehtuurit ja liittyvät hankkeet

Alla lisäsehdotus maakunnallisiin kasvupalveluihin liittyen:

Maakunnallisten kasvupalvelujen (työvoima- ja yrityspalvelujen) tiedolla johtamisen hanke - Hanke on Merkittävä Hanke on Kansallinen Tiedot löytyy. Alueuudistus.fi -sivustolta

Hankkeen kuvaus:

Hankkeen tavoitteena on tuottaa ministeriöiden ja virastojen, alueiden/ maakuntien, ELY-keskusten, TE-toimistojen ja palveluntuottajien käyttöön maakunnallisten kasvupalvelujen (työvoima- ja yrityspalvelujen) tiedolla johtamisen kokonaisuus sisältäen tietovaraston ja BI-raportointiratkaisun, joka mahdollistaa

- palveluista saadaan johtamisen, ohjauksen ja seurannan tueksi tietoa toiminnasta, taloudesta, vaikuttavuudesta, tehokkuudesta ja laadusta
- tuotettava tieto on ajantasaista, luotettavaa ja vertailukelpoista
- kehittyneen data-analytiikan, automatiikan ja tekoälyn hyödyntämisen

Palaute koskien dokumenttia Toimenpide-ehdotukset

Yleisenä huomiona toimenpide-ehdotuksiin todetaan, että on tarpeen vielä varmistaa ehdotusten yhdenmukaisuus tiedonhallintalain velvoitteiden kanssa. Lisäksi toimenpidelistaus jää pistemäiseksi ja sen johdosta myös toimenpiteiden kokonaiskuva jää puutteelliseksi.

Yhteentoimivuus

”Tiedon yhteiskäyttöisyys perustuu tiedon luomiseen.” –tilalle esitetään kirjausta: ”Tiedon yhteiskäyttöisyys perustuu tietotarpeisiin, niiden yhteisesti määriteltyihin syihin ja tiedon luomiseen.”

Tilannekuvan tiedot

”Asiakkaan tilannetiedon ymmärtäminen on puutteellista.” huomiona todetaan, että on muitakin keskeisiä tilannetietotarpeita kuin asiakkaan.

Yksilökohtainen tieto

Elämäntilannetieto ja muut havaintokohdat viittaavat henkilöasiakkuuteen, asiakohdassa voisi käsitellä myös yrityksiin ja niiden liiketoimintatapahtumiin liittyviä havaintoja ja toimenpiteitä.

Yhteisen tietopohjan kehittäminen 1/2

Ao. kohdan havainnot ja toimenpide-ehdotukset tulee ymmärrettävyyden vuoksi muotoilla tarkemmalle tasolle uudelleen. Erityisesti huomio kiinnittyy tapaan kiinnittää tietojen luokittelu tekniseen tiedonvälitystapaan (vrt. esim. VAHTImäärytykset teknisistä siirtotavoista)

Alitalo Sirpa

TEM - Alueet ja kasvupalvelut osasto/Digitalisaatio ja tietoryhmä